

MÚSICA

L'aventura del jazz a Castelló té dos cares

PÀGINA 2

CARTES DE PROP

De la literatura com a projecte viu

PÀGINA 4

Tríptic de la Crucifixió del Museu Sant Pius V, atribuït per alguns experts a Margarida Macip. / JESÚS CÍSCAR

Dones a l'ombra del Renaixement

De les pintores valencianes del segle XVI, només Margarida Macip i Jerònima Requena han estat identificades per la historiografia

ESPERANÇA COSTA València

A Bocairent, a la comarca de la Vall d'Albaida, es conta amb orgull que les dues peces que hi romanen del

retaula renaixentista de l'església de l'Assumpció van ser pintades per dos dones, filles de Vicent Joan Macip, més conegut com a Joan de Joanes. Segons la

tradició, Margarida i Dorotea Macip acabaren el retaula que el pare deixà sense acabar en morir l'any 1579. A la tradició se sumen alguns registres nota-

rials i un poema de Cristóbal de Virués, contemporani dels Macip, on afirmava que Margarida destacava "en ingenio y pintura".

Margarida ha estat considerada com "la primera pintora valenciana", sobre tot des que l'erudit José Albi publicara en 1979 l'estudi més gran fet fins ara sobre Joan de Joanes i el seu taller. A més del retaula de Bocairent, Albi va atribuir a la filla, i no al pare com era tradicional, altres obres importants com el *Tríptic de la Crucifixió* que s'exposa en el Museu de Belles Arts de València, o *El Salvador* que es troba a la col·lecció John Ford de Londres.

Però, les revisions en la historiografia de l'art són contínues, i com que Joanes no solia firmar les pintures i la producció del seu taller va ser ingent (els Salvadors i els *Ecce Homo* es reproduïen per desenes per l'èxit que tingueren), els experts es mouen sempre en el camp de l'especulació a l'hora d'assignar autories. "Documentalment, no hi ha arguments per a dir que Margarida és l'autora del *Tríptic de la Crucifixió*, ni tampoc n'hi ha per a dir el contrari", adverteix Albert Ferrer Orts, professor d'història de l'art a la Universitat de València i estudiós dels pintors valencians del segle XVI. "Però no hi ha perquè dubtar que alguna de les filles, o les dues, col·laboraren estretament amb el pare", afegeix Ferrer.

Albi va reconèixer també la mà de Margarida en el *Retaule de les Ànimes* del convent de la Santa Creu (o del Carme) de València, però en una anàlisi posterior, un altre estudiós, Fernando Benito, el va assignar a Joan de Sarinyena (1545-1619). En tot cas, sols el dubte no fa sinó confirmar la qualitat de la pintora, i en els quadres i retauls atribuïts difusament al "taller de Joan de Joanes" podem imaginar la participació de Margarida, atès que les obres eren en realitat una feina familiar supervisada pel gran mestre del Renaixement valencià.

Altres pintures que no encaixaven del tot en el taller de Joanes han estat atribuïdes a un desconegut "deixeble joanesc de Montesa", que Ferrer ha pogut identificar: no era un pintor, sinó una família sencera, els Requena. La nissaga estava encapçalada per Gaspar Requena el Vell, i entre els deixebles trobem la seua neta, Jerònima Eugènia Requena.

PASSA A LES PÀGINES 2 I 3

PUNT DE MIRA

El nen salvat

Joan F. Mira

Jo l'escoltava, en una sala de la Universitat Hebrea de Jerusalem, amb una orella la traducció simultània i amb l'altra la narració en la seua llengua, i pensava que en molts anys no havia seguit amb una emoció tan intensa les paraules de ningú. Era un home baixet i amb mirada innocent, i parlava amb una

veu plena de pau i de saviesa. Aharon Appelfeld va néixer el 1932 a Czernovitz, aleshores part de Romania i ara d'Ucraïna, com abans havia estat part de l'Imperi austriac i abans, del turc. Era fill únic d'una família burgesa de jueus assimilats, a casa parlava alemany i aprenia francès, i era feliç. Fins que un dia, quan a penes tenia vuit anys, vingueren soldats disparant i rebentant portes, i el nen saltà la tanca del pati i es va amagar pels camps. Hores després va saber que els soldats alemanys havien assassinat la mare i l'àvia, entre molts altres jueus. Els supervivents van ser internats en un camp, on el nen va comprendre que allà,

rodejat de filferros, l'esperava la mort, i es va escapar. Caminà tres dies per pobles i per despoblats, i els bons pagesos li tancaven la porta: ell era un nen jueu. Per fi, en una caseta aïllada, el va acollir una dona, li va oferir una tassa de te, i li donà pa fins afatar-se'n. Dormia darrere d'una cortina, i el vespre següent observà que entrava un home, que l'home i la dona es besaven, es despullaven, i feien coses estranyes al llit. El nen no sabia per què l'home donava diners a la dona. I així passaren molts mesos, el nen jueu aprengué, tal com ens deia, anatomia, ginecologia, blasfèmies, bondats i maldats, i algunes coses més, fins que arribaren els rus-

sos i se'l van endur amb ells fins al final de la guerra. Després arribà no se sap com a Itàlia, i des d'allà a la terra d'Israel. De tantes llengües com havia parlat, ja no en parlava cap, i assegura que li va costar molt aprendre hebreu: ell era un home net de tretze anys saturat d'experiència, i no suportava que una mestreta li ensenyara les lletres una per una. Passats els anys, aquell nen esdevingué un dels més grans escriptors d'Israel. Jo, mentre viuré, recordaré l'hora que vaig passar escoltant-lo, i vostres farien molt santament de llegir *Flors d'ombra*, bellament traduït de l'hebreu per Eulàlia Sariola, que aquell dia era també a Jerusalem.

Dos quadres del taller dels Requena, en el Museu Sant Pius V de València. / JESÚS CÍSCAR

Una tradició invisible

Tots els membres de la família treballaven en l'obrador del pintor

VE DE LA PÀGINA 1

Nascuda possiblement a Xàtiva, Jerònima Eugènia és mencionada entre 1604 i 1606 en diversos encàrrecs del Patriarca Joan de

Ribera per a daurar els altars de l'església del Corpus Christi de València. "Indubtablement participava en el taller familiar, però no sabem fins a quin punt. Els

daurats són les úniques atribucions conegudes", afirma Ferrer.

Fins les acaballes del segle XVI, els pintors no eren considerats artistes sinó artesans, i pro-

va de l'escàs reconeixement social del seu treball són els impostos que pagaven pel rendiment de l'activitat. Miguel Falomir va documentar que, l'any 1513, men-

tre un tintorer pagava a València una mitjana de 78'75 sous, un pintor en pagava només 7,15.

Generalment, els pintors ben just si guanyaven per sobreviure, i tots els membres de la família treballaven en l'obrador sota la supervisió del cap del taller. "Mort el marit, les viudes s'hi posaren al capdavant i havien de conèixer la professió", diu Ferrer. Així hi ha registrades una "Leonora, pintora, viuda", Gràcia Ferrer, Úrsula Casals... "El paper femení en les arts plàstiques fou, sens dubte, molt més rellevant del que se suposa", conclou Ferrer.

"El paper femení en les arts plàstiques fou, sens dubte, més rellevant del que se suposa"

Margarida Macip i Jerònima Eugènia Requena són el fruit d'una llarga però invisible tradició, quasi sempre cenyida a l'àmbit dels obradors familiars i dels convents. La historiadora de l'art Matilde Miquel ens recorda alguns exemples: Ende, autora de les miniatures del Beat de Girona (any 965), Teresa Dieç (S.XIV), muralista de Zamora descoberta en 1955, o l'aragonesa Violant d'Algaraví, una noble del segle XV de la qual no es conserva cap obra.

L'aventura del jazz a Castelló té dos cares

Antoni Porcar i Ferran Marco han estat darrere de les principals iniciatives

JUAN MANUEL JÁTIVA València

Si un retrotrau la mirada al programa del festival de jazz de Peníscola del 2011, no costa molt situar-lo entre els millors cartells del territori autonòmic i més enllà: Cassandra Wilson, Lucky Peterson, B. B. King, Raimundo Amador i fins a quinze concerts de diferent calibre, formats i localització, no està gens malament. I ja en van set edicions. En mirar el programa de Jazz al Casino Antic de Castelló, es comprova que ha superat les vint edicions. I a Vila-Real hi ha una marca consolidada, Avui Jazz, que acaba de concloure aquest mes la quinzena edició, amb un centenar llarg de concerts a escala internacional celebrats en els últims tres lustres. Què tenen en comú tots aquests esdeveniments que matisen una imatge musical capitalitzada pel FIB de Benicàssim?

Darrere d'aquests modestos, però persistents, esdeveniments musicals hi ha dos programadors atípics, l'estanquer Antoni Porcar i el guitarrista Fernando Marco, que el 1991 situaren Castelló en el mapa del jazz espanyol en crear del no-res el Café del Mar als baixos de l'hotel Golf. En els quatre anys d'existència del club "el volum de concerts duts a terme va ser descomunal i difícilment repetible per qualsevol club espanyol de jazz en l'actualitat", manifestava el crític de jazz Federico García Herráiz en un dels llibres de la col·lecció Avui Jazz, dedicat a l'inolvidable club de la platja de Castelló. "Quan muntà-

Fernando Marco, amb la guitarra, i Antoni Porcar. / ÀNGEL SÁNCHEZ

L'experiència del Café del Mar fou difícilment repetible per qualsevol club de jazz

rem Café del Mar, a Castelló no hi havia molt més que l'acadèmia de jazz de Ferran, que em feia classes de guitarra", recorda Porcar. "Si ho haguérem pensat molt, veient que a València un club com Perdido anava malament, no ho hauríem fet", recapitula. Afortunadament no ho pensaren tant i posaren les bases d'una escena castello-

nenca del jazz que encara perdura. "L'escena ha canviat molt; el fet de tenir cicles llargs ha generat un ambient que no hi existia", ratifica Marco. Amb trenta anys de dedicació a la docència i al caliu d'una escena en creixement, Marco va crear en 2005 un interessant segell discogràfic de jazz, Blau Records, que té ja vuit referències en el seu catàleg, l'última de Scott Hamilton. "Es venen més fora que ací, especialment al Japó i als Estats Units", adverteix.

Des de Café del Mar, que va tancar el 1995, Porcar i Marco no han deixat de portar músics de jazz i programar concerts a Castelló, tant d'intèrprets forans com valen-

cians. Molt sovint, la capacitat d'atraure músics estrangers i que, a més repetisquen, com han estat els casos d'Art Farmer, Louis Stewart, Brad Mehldau o Bruce Barth —que va tornar a actuar a Vila-Real al març—, ha estat possibilitada "pel tracte" dels amfitrions. "Sempre els hem consentit i els hem ofert una bona estada i bons dinars; els explicàvem que a nosaltres ens agradava menjar bé i per això ho féiem". En general sempre s'han trobat gent sensible a una bona paella, encara que no faltin casos, com el bateria de la Costa Est dels Estats Units Lawrence Marable, que va declinar amablement aqueixa opció i es va

decantar per unes creïlles fregides amb quetxup.

"Quan s'acabà Café del Mar, estàvem arruïnats, però volíem seguir programant música", explica Porcar. "Erem conscients que només podia ser amb entitats, públiques o privades". Vila-Real acabava d'inaugurar el seu flamant Auditori "i l'Ajuntament va acceptar molt bé la proposta". Així va nàixer Avui Jazz, que enguany ha celebrat la quinzena edició amb un concert mensual a l'Auditori, a més de programacions paral·leles i exposicions i publicacions anuals, superant canvis polítics i dalta-baixos. "És l'únic cicle que hi ha a la Comunitat Valenciana que dure tota la temporada", subratlla Ferran Marco, que ha tingut l'ocasió de participar en actuacions memorables com la del quintet de guitarres de Louis Stewart o en la gravació d'un disc amb Celia Mur en el mateix auditori. Després va venir el 2003 el Festival de Peníscola, patrocinat per Castelló Cultural i amb pressuposts ambiciosos que han permès contractar músics de renom internacional. "A Peníscola veieren que havia una manera de diferenciar-se del FIB amb una oferta musical atractiva", justifica el guitarrista. I el públic hi va reaccionar positivament. "Els turistes al·lucinen quan poden veure George Benson, Pat Metheny, Diana Krall o Winton Marsalis per 20 euros". Com quasi res no és immune als efectes de la crisi, tots els pressupostos es redueixen, el de Peníscola d'enguany a la cinquena part de fa dos anys. "Nosaltres treballem poc amb promotors i molt amb músics directament, perquè amb els pressupostos que manegem una agència té poc a guanyar", puntualitza Porcar per explicar el manteniment de cartells solvents, tot i que corren temps de precarietat.

La influència del Renaixement italià produeix a les acaballes del XVI un punt d'inflexió: els pintors comencen a ser considerats artistes, i la seua, una feina intel·lectual molt preada. Això va afavorir que, a la resta d'Europa, les dones de família de tradició humanista continuaren pintat, ara ja sí, amb nom propi, com la genial Artemisia Gentileschi (1593-1654).

València, però, en ple deteriorament polític i econòmic, es trobava en la perifèria de l'art, i a més, la Contrareforma i la Inquisició retallaren a la península les aspiracions artístiques de les dones. Tot i això, hi va haver algunes excepcions, com Isabel Sánchez, filla del valencià de Benifairó de les Valls Alonso Sánchez Coello, pintor de cambra de Felip II. Només se sap que era una excel·lent i sol·licitada retratista a Madrid, però tampoc no se li ha atribuït cap obra concreta.

Sánchez Coello no era l'únic retratista de la família reial. També ho fou una dona, la italia-

Retrat de Felip II, de Sofonisba Anguissola, atribuït tradicionalment a Alonso Sánchez Coello.

na Sofonisba Anguissola (1540-1626). En morir, va desaparèixer el seu rastre fins el punt que algunes de les seues obres, com el famós retrat de Felip II que penja al museu d'El Prado, van ser atribuïdes a Sánchez Coello. Quatre segles i mig

després, la restauració de les seues pintures n'ha permès desvetllar la vertadera autoria.

Des de la perspectiva d'una artista actual, la pintora Aurora Valero es lamenta "perquè el talent d'aquestes dones es va perdre a causa d'una situació sociocultural injusta, però la història no es pot canviar". "La dona", afegeix, "podia entendre l'art però no practicar-lo, i per això moltes autores tenen les seues obres assignades a altres mestres o són considerades anònimes".

Fins que no hi haja més descobriments, del segle XVII fins la segona meitat del XIX no hi ha notícies de més artistes valencianes, mentre a Europa destacaven Clara Peeters, Lavinia Fontana, Louise

Moillon, Judith Leyster i moltes altres, que, encara que conegudes, tampoc no han estat reivindicades fins les últimes dècades. Les circumstàncies històriques, però també la historiografia tradicional, les van deixar en l'ombra.

A MANERA DE TASCÓ

Som més que el nostre cervell?

Vicent Alonso

Després d'anys d'estudis en neurologia i ciències afins, arriba Alva Noë i ens adverteix que hem estat buscant la consciència on no ho havíem de fer, que la consciència no és dins nostre, que no hi ha cap lloc dins el nostre cos que siga el seu escenari. Acceptaran vostés que l'admonició no es pot ventilar en trenta línies. De fet, el llibre de Noë que planteja aquesta mena de canvi de paradigma (*Out of Our Heads*, 2009; publicat en castellà per l'editorial Kairós, 2010) és un arsenal d'idees i d'argumentacions que donen, si és que un vol traure'n profit, per a un grapat d'hores de lectura i que et posen davant tot un seguit de raons perquè t'adones de la increïble capacitat humana per a plantejar-se falsos problemes. Passem la vida entossudits a resoldre una qüestió, convençuts que amb l'esforç intel·lectual trobarem la solució definitiva, i de sobte algú ens mostra que el que creiem un problema no ho era exactament. Que això et passe amb els problemes de cada dia, que no sobrepassen els límits de la banalitat més quotidiana, pot entendre's sense dificultat. De fet, tots hem passat per situacions semblants en alguna ocasió. Però que tinga a veure amb una qüestió com la que Noë suscita, relacionada amb les recerques més capdavanteres a propòsit del funcionament del cervell, ja és per a parar-se a pensar molt seriosament sobre les trampes que hem de vèncer per a construir els nostres raonaments.

La veritat és que el fons del plantejament de Noë no és gaire nou. La tradició wittgensteniana ja fa anys que assenyalat tots els "errors categorials" que, induïts pel mateix ús del llenguatge, ens passen inadvertits. Hi ha un llibre de referència obligada en aquest sentit: *The Concept of Mind*, de Gilbert Ryle, que ja és un clàssic —es publica l'any 1949—, però la relació que manté amb el de Noë és més que notòria. Per a Ryle, la "teoria de la doble vida", que bateja també amb el sobrenom del "mite del fantasma dins la màquina", que formula la coexistència en l'ésser humà d'una vida externa —objectiva, visible— i una altra d'externa —subjectiva i invisible— era la conseqüència d'errors categorials que el seu llibre analitza i denuncia. Noë, al seu torn, ens vol convèncer que hem de canviar de direcció si volem entendre que és i com funciona la nostra consciència, la qual s'assembla més a un ball —un procés públic i que exigeix interacció i companyia— que a la digestió —un procés fisiològic que té lloc internament—, localitzada a més al cervell entès com un processador. Però Noë no ha escrit el llibre

per als especialistes. Ho ha fet per a "somoure els fonaments de la ciència cognitiva", però també perquè tot aquell que "estime sobre tot la literatura i l'art", conjuntament amb els humanistes en general, establisquen un diàleg fructífer amb la ciència i debaten a propòsit de l'assumpte. No som, diu Noë, el nostre cervell. Som, més aviat, un tot en relació amb el món, sense el qual, el procés de la consciència s'interromp. No som el nostre cervell, sinó que aquest és solament una part del que som en realitat. En contra d'una tradició intel·lectualista —la mateixa tradició que Ryle denuncia—, i que té en Descartes una fita inexcusable— Noë reclama una concepció de l'ésser humà que englobe el cos i el món. Recórrer el seu llibre és veure reunits, i presentats amb una claredat expositi-

L'escriptor Alva Noë.

NOTES DE CAMBRA

Clipperton

Manuel Baixauli

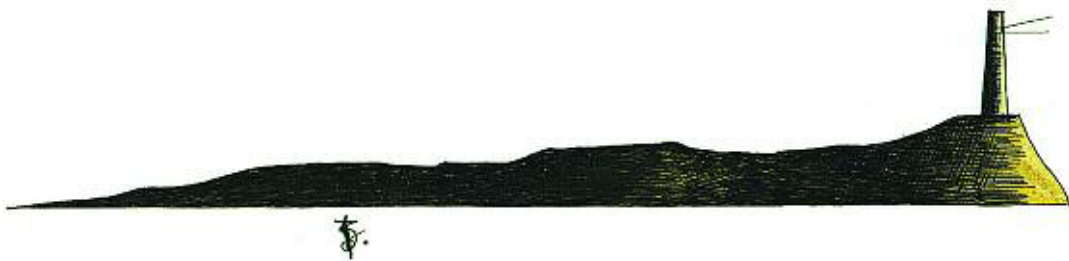
Alvoltes, no sé per què, imagine Clipperton. Què és Clipperton? John Clipperton fou un corsari anglès que, al començament del segle XVIII, atacava vaixells espanyols. Però Clipperton és, també, una illa minúscula que ell descobrí. Si dic que imagine Clipperton no parle de l'individu, a qui no recorda ningú, sinó de l'illa. De l'illa, quan se n'ha sentit la història, és impossible oblidar-se'n. Dic illa, i sóc inexacte: Clipperton és un atol, una illa en forma de cercle irregular, que conté una llacuna d'aigües marines. A vista d'ocell, Clipperton sembla un anell xafat per una piconadora, un redolí mal traçat per un xiquet o per un déu ebri. Amb escassa terra ferma entre ambdues aigües: l'oceà i la llacuna interior. Què hi ha, d'interès, a Clipperton? Poc. Té vuit quilòmetres de circumferència, està situat en ple Pacífic, a 1.280 quilòmetres de la costa mexicana, quan no és socarrat pel sol és assotat per ciclons i tempestes, a penes té tretze pal-

meres i l'habiten, només, crancs i ocells... Pura desolació. Clipperton fou, però, el claustrofòbic escenari d'una tragèdia. En conflicte amb França per la seua possessió, el govern mexicà hi instal·là, l'any 1905, onze militars, amb les dones i els fills, per defensar-la sobirania, amb el compromís d'enviar-los queviures cada dos mesos. Tanmateix,

De l'illa, quan se n'ha sentit la història, és impossible oblidar-se'n

quan a Mèxic esclata la revolució, ningú no se'n recorda, de Clipperton i dels seus habitants. Mancats de provisions, les morts per escorbut s'hi succeeixen. El vaixell de Mèxic no arriba, els "oblidats de Clipperton", com se'ls ha anomenat, comencen a delirar i a desesperar-se. Al setembre del 1915, els

oblidats creuen ataüllar un vaixell. Tots els homes, excepte el faroner, pugen a una llanxa per acostar-s'hi i implorar ajut. La llanxa, però, és bolcada per les ones, i els tripulants moren als ulls de dones i fills. No acaba ací la cosa, però. El faroner, l'únic home que hi queda, a l'atol, amb quinze dones i criatures, s'autoproclama rei de Clipperton, enceta un govern brutal i protagonitza una escalada de violacions i assassinats. Quasi dos anys després, dues de les dones assassinen el tirà a martellades. L'endemà del crim, un vaixell americà passa per allà i rescata els onze supervivents: quatre dones i set xiquets... No, no és Rulfo, això; ni García Márquez. És la realitat. Un còctel fet amb els interessos patriòtics dels governants, la insensibilitat dels revolucionaris que substitueixen els governants, la condició humana i la mala sort. A hores d'ara l'atol continua allà, ara sí, desert, visitat ocasionalment per patrulleres franceses i per científics. A voltes, sense proposar-m'ho, imagine Clipperton, l'anell de terra deshabitat, adés castigat pels huracans, adés torrat pel sol. I dins de mi en sent les ràfegues de vent, els xiscles de les aus, i n'escolte, atent, les onades. Els seus esclats sempre nous, irrepetibles, infinits.

CARTES DE PROP

De la literatura com a projecte viu

Enric Sòria

El millors fruits del centenari de Teodor Llorente no s'han collit l'any mateix de la commemoració sinó al següent, enguany. Ja en el 2012 s'ha publicat un considerable volum col·lectiu coordinat per Rafael Roca i ara ens arriba la biografia, *El somni d'una pàtria de paraules*, amb què Josep Piera guanyà l'últim premi d'assaig de la Mancomunitat de la Ribera Alta.

Després de dècades d'atonia, els estudis sobre Llorente han pres vigor en els últims anys, sobretot gràcies a l'entusiasme erudit de Rafael Roca, però es trobava a faltar una biografia a la manera clàssica, amb voluntat literària i amenitat divulgativa, i hi ha una espècie de justícia històrica en el fet que l'haja escrita Josep Piera, que és un poeta que ha defensat la qualitat literària del seu predecessor en temps en què, això, no ho feia pràcticament ningú. Un llibre com aquest, que es basa en els bons estudis ja existents, però també en anys de familiaritat lectora, de poeta a poeta, només el podia escriure Josep Piera.

Teodor Llorente va ser moltes coses en la vida, un periodista influent, un polític desganat, un membre prominent del petit lobby valencià que pretenia modernitzar el nostre país actuant sobre un poder central anquilosat i rezelós. A més de tot això, Llorente va ser un escriptor reconegut que va tindre la curiosa mania d'escriure els seus versos en valencià. Per això el recordem, ara. Piera presta atenció a la faceta política i periodística del seu biografiat, però és lògic que se centre en la literària. Els escriptors solen ser lectors molt atents dels seus col·legues, perquè coixen bé les dificultats, i els

trucs, del taller en què es forja la literatura. Però en el cas de Piera, amb Llorente, l'afinitat va més enllà d'aquesta comprensió col·legial. Piera és un escriptor del seu temps; compromés amb la renovació de la literatura valenciana i obert a tots els reptes de la modernitat, però també és algú que reconeix la importància de la tradició; algú que estima el seu país, la història, la cultura, la gent i el territori, i que lamenta la brutal destrucció a què el món valencià —de la llengua al paisatge— s'ha vist sotmès. Llorente era també un modernitzador i un preservador alhora; algú que volia un futur per al nostre passat. D'altra banda, Piera defineix Llorente com un romàntic amerat de cultura clàssica, un romàntic llatí, cosa

da, on el còlera feia estralls de tant en tant. També tenen relleu els nombrosos passatges que dedica a la vida literària valenciana d'aquell temps, els seus cenacles, els seus projectes, els seus rituals, o les disputes que s'entreveuen ací i allà. El gremi literari del dèneu era com el d'ara, tot i que canviaven les figures. Pel llibre desfila tot un seguit de personatges (alguns massa oblidats) que mereixen interès. Al llarg de la lectura, comprenem que aquella

Un llibre com aquest, de poeta a poeta, només el podia escriure Josep Piera

bé. La seua cronologia és reveladora— però les constriccions exteriors eren excessives, i les seues possibilitats, molt moderades. El seu món continuava sent el del segle XIX, amb la fe, la pàtria i l'amor com a divisa. Almenys va entendre que calia una renovació, i va intentar auspiciar-la.

El somni d'una pàtria de paraules és la biografia d'un home complex i d'un escriptor que ompli el seu segle sense transcendir-lo, escrita des de la comprensió cordial. També és un acostament perceptiu a una època plena de canvis i tensions. El lector hauria desitjat que Piera haguera parlat més dels poemes de Llorente, perquè, sempre que ho fa, té coses interessants a dir. Copsa molt bé les influències, les gràcies i els ma-

L'escriptor Josep Piera, autor d'*El somni d'una pàtria de paraules*. / TANIA CASTRO

que ell també és. Fins i tot la seua prosa, amb llargs períodes cafits d'exclamacions i interrogacions retòriques, té un dring dinovesc, que casa molt bé amb el seu tema i que ajuda a evocar-lo. Les descripcions de la València endormiscada que Llorente va conèixer de jove són suggestives. Sentim de nou els crits dels venedors i els precs dels captaires, el rebombori de les tavernes i els tallers dins el clos de la ciutat encara emmuralla-

va ser una època de gran vitalitat cultural, sostinguda sobre bases precàries, sense a penes suport social. Entre la imitació rutinària i el rebuig ostentós, al País Valencià li ha costat sempre mantindre tradicions vives. La renaixença de la literatura en català al nostre país, que va ser la més llarga ambició de Llorente, estigué a punt d'acabar en un atzucac. El mateix poeta, de vell, intentà renovar-la des de dins —Piera ho ha vist molt

tis. Probablement, una biografia no és el lloc adient per a aprofundir aquesta exploració de poeta a poeta. Aquesta biografia és una incitació que inclou, al contrallum, una proposta de lectura. Desperta l'interès per l'home que retrata i pel temps que va viure, i ajuda a comprendre'ls. Entenem que ha aconseguit redonament els seus objectius just perquè, quan l'acabem, ens queden moltes ganes de saber-ne més.

Recomanem...

ASSAIG
per XAVIER ALIAGA

ECOLOGIA. GUIA DE BUTXACA
Ernest Callenbach
Editorial Tres i Quatre
València, 2012. 223 pàgines

Ernest Callenbach, estudiós i referent del món ecologista i autor de la visionària novel·la *Ectòpia* (1975), ofereix en aquest volum un compendi de nocions sobre qüestions ecològiques que es pot llegir en mode consulta, per a dilucidar dubtes o llacunes. Però també de manera unitària, com l'absorbent relat de fins a quin punt el planeta i els seus habitants formen una xarxa interconnectada i extremadament dependent. Una guia modelada per l'esperit crític i un evident esperit divulgatiu.

DISCOS
per X. A.

REVOLUTUM
Xavier Morant
i Abraham Rivas
Médsdemil.
Benaguasil, 2012

Fa quatre anys, dos músics amb experiències divergents, Xavier Morant i Abraham Rivas, convergiren en un disc notable, *Posidònia*. I ara reapareixen amb un nou treball ric en arranjaments i registres que es mou amb desimboltura entre el jazz, el pop adult i la cançó d'autor amb sabor a mar. Tot i haver-hi talls que queden lluny de les esplèndides prestacions de *Camí del temps*, *Senzilla veritat* o *Jo anava amb tu*, el conjunt esdevé plàcid i balsàmic com un bany després d'un dia dur.

ASSAIG
per ADOLF BELTRAN

KARÍCIES.COM
Rosa Sanchis
Edicions 96
Carcaixent, 2012
238 pàgines

Heus ací un llibre amb pàgines de paper on es recull l'aportació d'un bloc digital. L'experiment és doblement curiós, perquè, a més a més, el bloc està dedicat a la sexualitat i els temes afectivosexuals. L'autora, professora, treballa aquestes qüestions amb els seus alumnes des de fa quinze anys i també imparteix cursos de formació al professorat. L'acostament a la cultura adolescent, sense prejudicis ni imposicions, permet un resultat fluid i sorprenent.

DISSIDÈNCIES

Caçant un elefant

E. Cerdán Tato

George Orwell el vaig perdre el 1984, any que va ser, en certa manera, l'epítafi de la seua homònima i inquietant novel·la 1984, i ara el recupere de colp, en la convergència d'un contratemps real amb la meua assossegada relectura del llibre d'assajos del referit escriptor *Caçant un elefant*. No, no es tracta de cap pretext, que no necessite per a res, sinó d'una curiosa sincronia de dos esdeveniments tan distints com distants, i la il·lació dels quals només la trobe en l'elefant. En un elefant africà, dreçat i probablement abatut sobre la terra de l'actual Botswana, i en un elefant asiàtic, dreçat, enfurit i, sens dubte, abatut a tir net, a Moulmein, és a dir, a la baixa Birmània, segons ens confessa el mateix senyor Orwell, oficial de policia d'un imperi colonial que menyspreava i que, no obstant això, servia, per traure's una paga amb què menjar i beure algun glop. Al senyor Orwell, en la seua condició d'oficial de policia, els natis li van exigir, que en compliment del seu deure, els protegira i aniquilara d'una vegada aquella bèstia embogida i enorme. El senyor Orwell, urgí per la multitud, va comprendre que quan l'home blanc esdevé tirà, la primera cosa que destrueix en la seua pròpia llibertat. I encara que no volia matar aquell elefant, va acabar cosint-lo a trets. Anys després, l'escriptor George Orwell va cloure el seu breu assaig *Caçant un elefant* amb les paraules següents: "Moltes vegades em vaig preguntar si algú s'hauria adonat que jo ho havia fet simplement per no semblar un panoli".

En una caseta de Sant Joan, estic ordenant la meua biblioteca, pel que fa a la narrativa, l'assaig, la poesia, el text teatral, la historiografia i altres coses, de la segona meitat del segle passat. Les últimes setmanes, he avançat bastant, encara que confesse que, bastant sovint, em quede fascinat, abandone la faena i rellig uns versos, uns paràgrafs, un diàleg, d'autors que s'han quedat i se m'han quedat en un descuit que se'm fa vituperable. Així, m'ha passat amb Orwell, i amb un altre dels seus més lúcids contemporanis: Arthur Koestler. El primer, engegant trets a un elefant; el segon —que va escriure un estudi sobre Orwell—, seguint el rastre als dinosaures, i ambdós lluitant per la llibertat en la guerra civil espanyola. I, ara, un poc més visibles i rescatats i espolsats, en les meues estanteries. Bé és veritat que a George Orwell les televisions de mig món li han rendit i li continuen rendint un reconeixement i un homenatge sense fi, encara que una majoria dels espectadors l'ignoren. Ignoren que va ser ell qui va encunyar el concepte Gran Germà, molt críticament, com a depositari dels mètodes i les tècniques d'observació, vigilància i castic dels altres. El Gran Germà, en l'esplèndida novel·la política 1984, era qui dominava els altres, és a dir, al conjunt d'una societat sotmesa, obedient i temerosa. La sàtira tan precisa sembla que es va dissoldre en el cotilló de la nit del 31 de gener d'aquell any. Però només cal titular-la novament amb qualsevol altre dels venidors. Perquè la consigna continua vigent i puixant: "La guerra és la pau, la llibertat és l'esclavitud, la ignorància és la força". Doncs, hi ha astuts i perversos governants als que els va això. Ulll.